

GENDER_UP:

2E08018

**Inovativní medializace zapojení žen do vědy a výzkumu jako faktor
posílení znalostní společnosti a rovných příležitostí, a zvýšení
konkurenceschopnosti v podmínkách rozvoje přírodovědných oborů**

Výsledky sociologického šetření žen působících na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci

Prosinec 2009

Řešitelský tým

PhDr. Iva Galvasová

RNDr. Kateřina Chabičovská

PhDr. Jana Legátová

Ing. Alena Příbylíková

RNDr. Hana Svobodová

Ing. Jan Binek, Ph.D.

Mgr. Jan Holeček

**GaREP, spol. s r.o.
Brno**

OBSAH

1. Charakteristika sociologického šetření.....	3
Cíl šetření.....	3
Metody a techniky šetření.....	3
Zkoumaný soubor	4
2. Výsledky šetření.....	6
Motivace volby stávajícího povolání.....	6
Vliv okolí na volbu stávajícího povolání	7
Spokojenost žen s pracovními podmínkami	9
Rovné podmínky žen a mužů v profesním uplatnění	10
Zvýšení zájmu dívek o práci ve vědě a výzkumu v přírodních vědách.....	13
Mediální propagace žen působících ve vědě a výzkumu	15
3. Závěr	17
PŘÍLOHY	21
Příloha 1: Souhrnné tabulky ze sociologického šetření	22
Příloha 2: Vzor použitého dotazníku	28
Příloha 3: Vzor dotazníku pro šetření názorů žen na přírodovědných fakultách v zahraničí	33
Příloha 4: Poznatky z šetření na přírodovědných fakultách v zahraničí	38

1. CHARAKTERISTIKA SOCIOLOGICKÉHO ŠETŘENÍ

Cíl šetření

Na základě cílů stanovených v zadání projektu¹ se pozornost výzkumného týmu zaměřila na ženy, které působí ve vědeckovýzkumných a vědeckopedagogických profesích orientovaných na přírodní vědy na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (dále PŘF nebo PŘF UP). Zajímali jsme se o jejich názory na jejich stávající zaměstnání, pracovní a životní podmínky a cesty a formy medializace přírodních věd. Součástí šetření byla i genderová problematika.

Analýza získaných informací se tedy zaměřila na následující okruhy:

- motivace volby stávajícího zaměstnání;
- spokojenost se zaměstnáním, potencionální fluktuace;
- názory na rovné podmínky mužů a žen v profesním uplatnění;
- cesty ke zvýšení zájmu dívek o práci ve vědě a výzkumu v přírodních vědách;
- zapojení žen do propagace přírodních věd a úspěšných vědeckých pracovníků.

Získané poznatky by měly přispět k vytvoření efektivního systému podpory žen, které se věnují vědeckovýzkumné činnosti v oblasti přírodních věd na PŘF UP.

Metody a techniky šetření

Pro sběr dat posloužil dotazník s mixem formalizovaných, polootevřených i otevřených otázek, který měl anonymní formu. Prvotní koncept byl ověřen v pilotní fázi. Dotazník o rozsahu 23 otázek s jednou širší baterií (vzor je uveden v příloze č. 2) byl pomocí intranetu rozeslán základnímu souboru respondentů na podzim roku 2009.

Ke zpracování kategoriálních dat byl použit statistický program SPSS (verze 16.0), metodou obsahové a frekvenční analýzy pak byl zpracován obsah nestandardizovaných odpovědí. Analýza dat proběhla v období října až prosince roku 2009.

Získané informace byly doplněny o poznatky z mezinárodní konference „Vědeckovýzkumná kariéra v přírodních vědách: porovnání šancí mužů a žen“, konané 3. prosince 2009 v Olomouci, a také o poznatky ze šetření mezi touto kategorií pracovníků v zahraničí (viz příloha č. 3 a 4).

¹ Projekt „Inovativní medializace zapojení žen do vědy a výzkumu jako faktor posílení znalostní společnosti a rovných příležitostí, a zvýšení konkurenceschopnosti v podmínkách rozvoje přírodovědných oborů“ (Národní program výzkumu II, MŠMT).

Zkoumaný soubor

Celkem se podařilo shromáždit 67 vyplněných dotazníků. Návratnost tak představovala 56,8 % ze všech oslovených žen, což je obvyklá úroveň ve výzkumech tohoto typu. Řešitelský tým však očekával – vzhledem k zaměření šetření – částečně vyšší návratnost. Abychom dosáhli co nejvyšší míry návratnosti, byly dotazníky distribuovány společně s dopisem děkana fakulty, který upozorňoval na význam této akce.

Vyplněné dotazníky se dařilo získávat zpět dost obtížně. Nabízí se několik vysvětlení, jedním z nich je i hypotéza, že některé oslovené ženy se domnívají, že řešit tuto problematiku nemá smysl, protože pokud žena skutečně chce, tak svých cílů dosáhne (tento názor zazněl na mezinárodní konferenci i na setkání s doktorandkami)².

Tab. 1: Charakteristiky základního a zkoumaného souboru

	Základní soubor	Zkoumaný soubor	Návratnost (%)
Ženy celkem	118	67	56,8
<i>Z toho:</i>			
Vědecko-pedagogická pracovnice	65	51	78,5
Vědecká pracovnice	45	12	26,7
Jiné zařazení (např. lektorka)	8	3	37,5
<i>Z toho:</i>			
Matematika	16	11	68,8
Biologie	35	19	54,3
Chemie	27	19	70,4
Fyzika	25	7	28,0
Vědy o Zemi	15	3	20,0
Jiná odpověď a neuvedeno	-	8	-

Šetření se zúčastnily především vědecko-pedagogické pracovnice. Návratnost v rámci této skupiny byla 78,5 %. Velmi nízká návratnost byla u vědeckých pracovnic (26,7 %). Zastoupení pracovnic v základním a zkoumaném souboru se statisticky významně neliší.

Vzhledem ke genderovému zaměření projektu byl zjišťován i rodinný stav respondentek a informace o fungování jejich domácností. Odpovědi na tyto otázky byly dobrovolné, tzn., že respondenty měly možnost na ně neodpovídat, pokud to považovaly za nevhodné.

² Mezinárodní konference „Vědeckovýzkumná kariéra v přírodních vědách: porovnání šancí mužů a žen“ (Olomouc, 3. prosince 2009), workshop „Druhé pracovní setkání doktorandek Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci k dílčím výsledkům řešeného projektu Gender_UP“ (Olomouc, 10. listopadu 2009).

Tab. 2: Osoby žijící s respondentkami ve společné domácnosti

	Počet odpovědí	Podíl (%) z odpovědí	Podíl (%) z respondentek
Partner	51	51,0	76,1
Děti	28	28,0	41,8
Rodiče	12	12,0	17,9
Nikdo	8	8,0	11,9
Jiná odpověď	1	1,0	1,5
Celkem	100	100,0	-

Pozn.: Respondentky mohly označit více odpovědí, proto výsledný součet odpovědí není stejný jako počet respondentek (67).

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Většina žen nežije sama, a musí tedy řešit otázku řízení chodu domácnosti, skloubení rodiny a zaměstnání. Domácnost bez výpomoci (ať už ze strany příbuzných nebo pomocí placených služeb) má 71,7 % respondentek. Čtvrtina žen placenou pomoc z důvodu finanční náročnosti odmítá. Přibližně stejně velká skupina žen se chce o rodinu starat sama. Placené služby využívá pouze 4,5 % respondentek (v absolutním vyjádření jde o 3 osoby).

Tab. 3: Využívání služeb na pomoc v domácnosti respondentkami (úklid, péče o členy rodiny apod.)

	Počet	Podíl (%)
Ne – je to finančně náročné	17	25,3
Ne – chci se o domácnost a její členy postarat sama	16	23,9
Ne – mám možnost využít výpomoc v rámci své rodiny	14	20,9
Ne – ale hodlám využívat, až to bude relevantní	12	17,9
Ne – důvod není specifikován	2	3,0
Ano	3	4,5
Jiná odpověď	3	4,5
Celkem	67	-

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

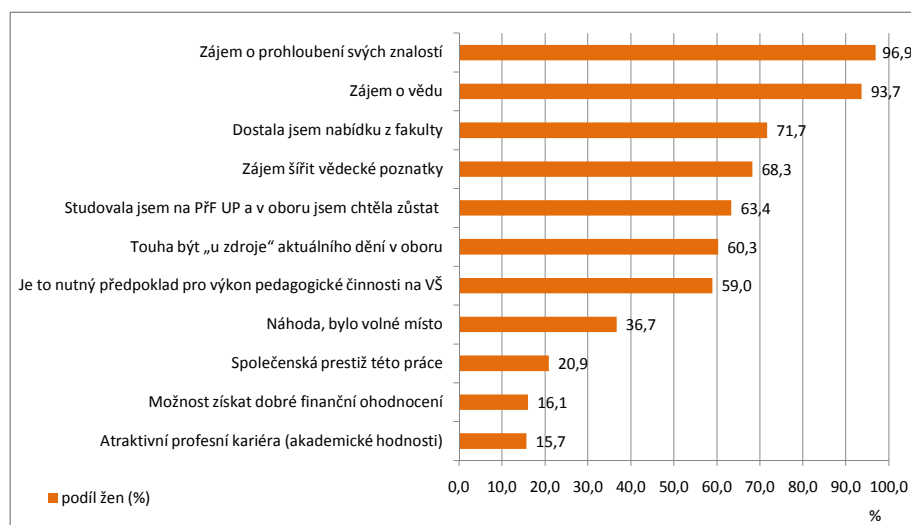
2. VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

Motivace volby stávajícího povolání

Jedním ze sledovaných okruhů šetření byla motivace žen pro volbu zaměstnání, tedy přírodovědně zaměřený výzkum. Ženy nejčastěji uváděly následující důvody:

- zájem o prohloubení znalostí (96,9 %),
- zájem o vědu (93,7 %),
- nabídka od PřF UP (71,7 %),
- zájem šířit vědecké poznatky (68,3 %),
- zájem o působení v daném vědním oboru (60,3 %).

Z odpovědí vyplývá, že vedle zájmu o poznání, byla téměř pro tři čtvrtiny respondentek významná skutečnost, že o jejich zapojení do vědeckovýzkumné činnosti měla zájem PřF UP. Téměř dvě třetiny respondentek také uváděly, že vědeckovýzkumná činnost je nezbytným předpokladem pro výkon jejich stávajícího pedagogického působení na vysoké škole.

Obr. 1: Motivace volby povolání u pracovníků PřF UP

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Nejméně často uváděným důvodem pro uplatnění ve vědě a výzkumu byla atraktivní profesní kariéra (získání akademických hodností) a možnost dobrého finančního ohodnocení.

U většiny respondentek se nejednalo o nahodilou volbu povolání. Více než polovina respondentek chtěla toto povolání vykonávat ještě před ukončením vysokoškolského studia.

Tab. 4: Okamžik rozhodnutí respondentek pro vědeckovýzkumnou činnost

	Počet	Podíl (%)
V průběhu studia či před ukončením vysoké školy	28	41,8
Místo mi nabídl (doporučil) vedoucí diplomové práce či školitel disertační práce	23	34,3
Vždy jsem chtěla vykonávat toto povolání	8	11,9
Z momentálního popudu, byla to reakce na volné pracovní místo	4	6,0
Na střední škole	2	3,0
Jiná odpověď	2	3,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Vliv okolí na volbu stávajícího povolání

Z šetření také vyplývá, že na volbu zaměstnání měla významný vliv sama PŘF (tento motiv volby stávajícího povolání se vyskytl téměř u dvou třetin respondentek), méně často zde působil vzor z rodinného, popř. blízkého okolí. Téměř dvě třetiny respondentek uvedlo, že neměly nebo nemají v rodině, příp. blízkém okolí (rodinní přátelé a známí) někoho, kdo působil nebo působí v oblasti vědy a výzkumu. Znamená to, že většinou ani jejich životní partneři nejsou z této branže.

Pro 28,4 % respondentek je PŘF UP prvním a dosud stávajícím zaměstnavatelem. Největší skupinu ale tvoří respondentky, které mají dřívější zkušenost z jiných pracovišť (71,6 %), přitom mimo pedagogickou a vědeckovýzkumnou oblast pracovalo 17,9 % žen. V oblasti vědy a výzkumu před nástupem do zaměstnání na PŘF UP pracovalo 26,9 % žen ve výzkumné či obdobné instituci, 14,9 % na jiné fakultě či vysoké škole. Na střední škole pracovalo 13,4 % respondentek.

Tab. 5: Pracovní zkušenosti respondentek mimo PřF UP

	Počet odpovědí	Podíl (%) z odpovědí	Podíl (%) z respondentek
Ano, ve výzkumném ústavu či podobné instituci	18	24,3	26,9
Ano, na střední škole	13	17,6	19,4
Ano, mimo pedagogickou či vědeckovýzkumnou sféru	12	16,2	17,9
Ano, na jiné fakultě, vysoké škole	10	13,5	14,9
Ne	19	25,7	28,4
Jiná odpověď	2	2,7	3,0
Celkem	74	100,0	-

Pozn.: Respondentky mohly označit více odpovědí, proto výsledný součet odpovědí není stejný jako počet respondentek (67).

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Stabilizace pracovníků obecně souvisí s jejich spokojeností se zaměstnáním, s pracovními podmínkami, finančním a jiným oceněním a harmonizací s ostatními sférami jejich života. Šetřením bylo zjištěno, že se stávajícím zaměstnáním je spokojena převážná většina respondentek (85,1 %). Nespokojeno je pouze 4,5 % respondentek.

Tab. 6: Spokojenost respondentek se stávajícím zaměstnáním

	Počet	Podíl (%)
Velmi spokojena	20	29,9
Spíše spokojena	37	55,2
Ani spokojena, ani nespokojena	7	10,4
Spíše nespokojena	3	4,5
Velmi nespokojena	0	0,0
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Tento údaj koresponduje s tím, že 4,5 % respondentek (v absolutním vyjádření tři) uvažuje o tom, že v nejbližší době změni zaměstnání. Přitom tyto respondentky nehodlají opustit oblast vědy a výzkumu. Jako důvod změny zaměstnání uváděly: finance, skončení časově omezené pracovní smlouvy a nejistota, zda bude vypsáno výběrové řízení, zájem o práci v zahraničí. Jedna respondentka jako důvod uvádí personální vztahy („bossing“ na pracovišti).

Tab. 7: Úvahy respondentek o změně zaměstnání v nejbližší době

	Počet	Podíl (%)
Ano	3	4,5
Ne	53	79,1
Jiná odpověď, neuvedeno	11	16,4
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

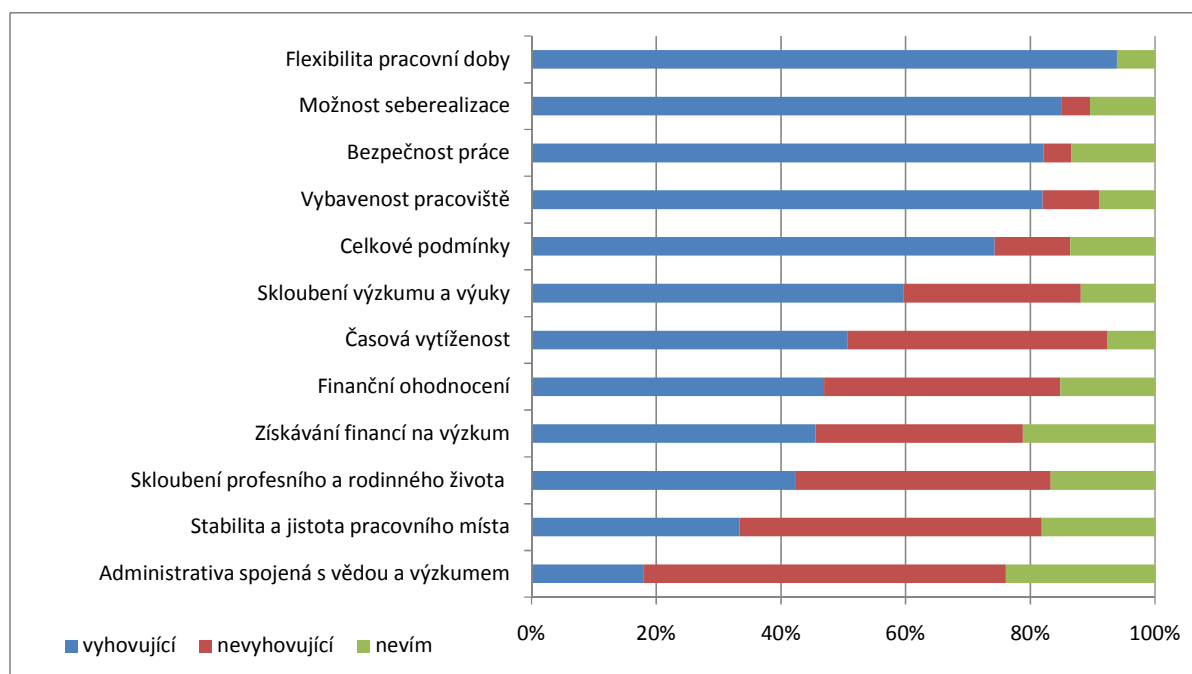
Spokojenost žen s pracovními podmínkami

Šetření bylo zaměřeno také na spokojenost žen s pracovními podmínkami.

Ženy oceňují především:

- flexibilitu pracovní doby,
- možnost seberealizace,
- vybavenost pracoviště, bezpečnost práce,
- celkové podmínky.

Ve volných odpovědích se objevilo i hodnocení „skvělé vedení fakulty, méně skvělé vedení o stupeň níž“.

Obr. 2: Spokojenost respondentek s typy pracovních podmínek

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Nejčastěji jako nevyhovující označují ženy administrativu spojenou s vědou a výzkumem, malou stabilitu a jistotu pracovního místa, velkou časovou vytíženost a problémy spojené se skloubením profesního a rodinného života. Mezi volnými odpověďmi se objevila jako další negativa³:

- finanční ohodnocení je dočasné, dané úspěchy při získávání grantů nesouvisí s politikou PŘF;
- nevyvážené porovnávání jednotlivých oborů, nesmyslné parametry kvality výsledků bez ohledu na specifiku výzkumu;
- nepořádek na pracovišti, arogance nadřízených, není snaha o spolupráci.

Rovné podmínky žen a mužů v profesním uplatnění

Součástí průzkumu bylo zjišťování názorů žen na:

- rovné podmínky mužů a žen v ČR obecně;
- rovné podmínky mužů a žen v oblasti vědy a výzkumu v ČR, vč. srovnání situace s vyspělými zeměmi;
- překážky spojené s uplatněním žen ve vědě a výzkumu v ČR;
- projevy diskriminace na základě pohlaví ve stávajícím zaměstnání.

Rovné podmínky mužů a žen v ČR obecně

Názory na rovnost podmínek žen a mužů v ČR se liší. Nejvíce respondentek (38,8 %) si myslí, že postavení žen ve společnosti je problém. Zároveň existuje poměrně velká skupina žen (32,8 %), která nedovede tuto situaci posoudit. Jen 28,4 % žen genderovou problematiku v ČR za problém nepovažuje.

Tab. 8: Naléhavost genderové problematiky v české společnosti dle názorů respondentek

	Počet	Podíl (%)
Ano	26	38,8
Nevím, nedovedu posoudit	22	32,8
Ne	19	28,4
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Nerovnoprávné postavení žen v ČR podle respondentek (viz volné odpovědi u ot. 12) pramení zejména z:

³ Šlo o odpovědi pouze 4 respondentek.

- role ženy v rodině a domácnosti, v obtížném skloubení povinností vyplývajících z péče o rodinu a domácnost s pracovními povinnostmi při přežívající dělbě práce v rodině;
- podceňování schopností žen, které se projevuje v upřednostňování mužů při přijímacím řízení a finančním ohodnocení jejich práce;
- nedostatečných opatření společnosti k odstranění, resp. omezení těchto příčin (nedostatečná opatření jsou např. v pomoci společnosti při péči o děti /nedostatek předškolních zařízení, nedostatečná kompenzace péče o děti a rodinu/ a při vytváření podmínek pro finanční dostupnost nákupu služeb pro rodinu a péči o děti).

Při hodnocení rovnosti podmínek mužů a žen v oblasti vědy a výzkumu v ČR existuje velká skupina žen (40,2 %), která tyto podmínky nedokáže posoudit, ostatní ženy tvoří dvě stejně velké skupiny (29,9 %), jedna tvrdí, ženy jsou znevýhodněny, druhá skupina, že podmínky pro muže a ženy jsou stejné.

Tab. 9: Rovnost podmínek v oblasti vědy a výzkumu pro ženy a muže podle názoru respondentek

	Vyspělé země (EU, USA)		ČR	
	Počet	Podíl (%)	Počet	Podíl (%)
Ano	16	23,9	20	29,9
Nevím, nedovedu posoudit	47	70,1	27	40,2
Ne, znevýhodněny jsou ženy	4	6,0	20	29,9
Ne, znevýhodněni jsou muži	0	0,0	0	0,0
Celkem	67	100,0	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Rovné podmínky mužů a žen ve vyspělých zemích

Optimističtěji vidí ženy situaci ve vyspělých zemích, kdy ženy jsou znevýhodněny jen podle názoru 6,0 % respondentek. Hodnocení rovných podmínek v zahraničí se však zdrželo 70,1 % respondentek (varianta odpovědi: nevím, nedovedu posoudit).

Obtížnější uplatnění žen ve vědě a výzkumu v ČR podle respondentek (volné odpovědi k ot. 11) pramení z:

- role ženy v rodině a domácnosti, v obtížném skloubení povinností vyplývajících z péče o rodinu a domácnost s pracovními povinnostmi při přežívající dělbě práce v rodině;

- malé pomoci společnosti při péči o děti (předškolní zařízení, nedostatečná kompenzace péče o děti a rodinu);
- nedostatku finančních prostředků na nákup služeb pro rodinu a péči o děti;
- nižšího finančního ohodnocení práce žen ve srovnání s muži;
- upřednostňování mužů při přijímání pracovníků.

Příčiny jsou tedy podle dotázaných žen převážně stejné jako ve sféře mimo vědu a výzkum.

Pokud jde o překážky v uplatnění žen ve vědě a výzkumu v ČR, pouze pětina žen si myslí, že takové překážky neexistují, zatímco 43,3 % je opačného názoru. Je zajímavé, že 35,8 % tvrdí, že neví, zda takové překážky existují, že nedovedou situaci posoudit. V odpovědích na tuto otázku byly ženy ve svém hodnocení kritičtější než v odpovědích, kdy se srovnávaly podmínky žen a mužů ve vědě výzkumu v ČR.

Tab. 10: Existence překážek pro uplatnění žen ve vědě a výzkumu podle názoru respondentek

	Počet	Podíl (%)
Ano	29	43,3
Nevím, nedovedu posoudit	24	35,8
Ne	14	20,9
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Mezi nejčastěji uváděné překážky v uplatnění žen ve vědě a výzkumu v ČR byly uváděny (volné odpovědi u ot. 9, viz příloha):

- rodina, péče o ni, skloubení role matky s profesním životem;
- podceňování žen, preference mužských kandidátů;
- nastavení kariérního postupu, který nezohledňuje ztrátu profesního času v důsledku mateřské dovolené a nahrává kvantitě před kvalitou.

Pokud jde o hodnocení rovných podmínek ve vědě a výzkumu, toto hodnocení v hrubých rysech kopíruje názory na existenci překážek pro uplatnění žen ve vědě.

I když ženy často uváděly, že existují překážky pro uplatnění žen ve vědě a výzkumu (43,3 %) a neexistují rovné podmínky v uplatnění žen ve vědě a výzkumu (29,9 %), přesto 81,5 % respondentek uvedlo, že se ve svém zaměstnání nesetkávají s projevy diskriminace na základě pohlaví. Znamená to, že situaci na PŘF hodnotí lépe než situaci mimo fakulty.

Tab. 11: Zkušenosti respondentek s diskriminací na základě pohlaví v zaměstnání

	Počet	Podíl (%)
Ano, znevýhodněny jsou ženy	9	13,9
Ano, znevýhodnění jsou muži	0	0,0
Nevím, nedovedu posoudit	3	4,6
Ne	53	81,5
Celkem	65	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PřF UP; PřF UP a GaREP, 2009

Projevy diskriminace ve svém zaměstnání spatřují ženy (6 respondentek) v:

- aroganci, ignorování žen ze strany mužů, nedůvěry, neochoty spolupracovat, problémy se řeší mezi muži;
- finančním ohodnocení;
- fyzické kondici, časové vytíženosti;
- nastavení kariérního růstu a hodnocení vědecké práce (nahrává kvantitě před kvalitou);
- zastoupení žen ve vedení institucí, grantů a projektů a v systému rozhodování.

Odpovědi na otázky o rovných příležitostech žen a mužů spolu korelují. Ženy, které považují podmínky ve vědě a výzkumu z hlediska pohlaví za nerovné, spatřují častěji překážky v uplatnění žen v této oblasti, a to i ve svém zaměstnání, a jsou rovněž kritičtější při hodnocení situace ve vyspělých zemích. Zároveň se ukázalo, že nelze tvrdit, že názory žen, které se věnují „exaktnějším“ vědám, jako např. matematice a fyzice, kde je menší zájem o studium ze strany dívek, jsou kritičtější. Právě naopak. Ženy, které se věnují fyzice, častěji tvrdí, že neexistují překážky pro uplatnění žen ve vědě a výzkumu, že existují ve vědě a výzkumu v ČR rovné podmínky pro ženy a muže. Nespokojeny s možnostmi uplatnění žen ve vědě a výzkumu jsou častěji ženy, které se věnují chemii.

Zvýšení zájmu dívek o práci ve vědě a výzkumu v přírodních vědách

Vzhledem k zaměření projektu jsme zjišťovali názory respondentek na možnost zvýšení zájmu dívek o vědeckovýzkumnou práci v přírodních vědách. Celkem na tuto otázku odpovědělo 41 žen, tj. 61,2 % ze zkoumaného souboru.

Tab. 12: Návrhy respondentek na zvýšení zájmu dívek o vědeckovýzkumnou práci v přírodních vědách

	Počet	Podíl (%)
Zvyšovat zájem dívek	28	68,3
Nezaměřovat se speciálně na dívky	8	19,5
Neví, nedovede posoudit	5	12,2
Celkem	41	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Objevila se široká paleta návrhů od klasických až po méně obvyklé. V podstatě lze odpovědi žen rozdělit na dvě skupiny.

Jedna skupina (19,5 % žen, které na tuto otázku odpověděly) tvrdí, že je třeba obecně zvýšit zájem o vědu bez ohledu na pohlaví a zlepšit životní podmínky jak pro ženy, tak i pro muže, vč. finančního ohodnocení, atd. Některé respondenty upozorňují na skutečnost, že u některých přírodovědných oborů (např. biologie) je zájem dívek vyšší než chlapců.

Druhá skupina (68,3 % respondentek, které na tuto otázku odpověděly) uznává nutnost věnovat se problematice, která souvisí se zvýšením zájmu dívek o profesionální uplatnění v přírodovědném výzkumu. Cestu ke zvýšení zájmu dívek vidí v:

- ovlivnění zájmu dívek, pokud jde o jejich profesní uplatnění (seznámení s náplní pracovní činnosti a její prospěšnost);
- vytvoření podmínek pro harmonizaci vědeckovýzkumné činnosti a rodinného života;
- zvýšení prestiže povolání.

Zájem dívek o studium přírodovědných oborů a následné profesní uplatnění v přírodovědném výzkumu lze podle respondentek ovlivnit:

- zaměřením pozornosti na žáky základních a středních škol, na způsob výuky, zvýšení její kvality, na nové metody oslovení žáků a studentů, a to i mimo výuku, na soutěže, zájmové kroužky, zamezení apriorně podceňujícího přístupu pedagoga exaktních oborů ke studentkám;
- podporou talentů;
- zapojením studentek během vysokoškolského studia do vědeckovýzkumné činnosti a tuto činnost oceňovat;
- větší a účinnější propagací (prezentací přírodovědných oborů a úspěšných žen nejrozličnějšími formami vč. interaktivních, využitím adekvátních forem medializace, např. televize, internetu);

- využíváním osobního kontaktu s úspěšnými osobnostmi z oblasti vědy a výzkumu a jejich vlivu při utváření tzv. životních vzorů.

Vytvoření podmínek pro harmonizaci vědeckovýzkumné činnosti a rodinného života znamená podle respondentek:

- kompenzaci péče o rodinu (tedy především finanční);
- dostatečnou a finančně dostupnou nabídku služeb pro rodiny s dětmi (předškolní zařízení, družiny apod.);
- možnost úpravy pracovního úvazku, vč. práce doma (remote work).

Tato opatření by se měla týkat zaměstnankyň i doktorandek.

Mediální propagace žen působících ve vědě a výzkumu

Zvýšení zájmu dívek o přírodní vědy a jejich uplatnění ve vědě a výzkumu lze ovlivnit mediální propagací žen působících v této oblasti. Proto nás zajímalo hodnocení míry medializace žen, které působí v přírodovědném výzkumu.

Tab. 13: Míra medializace žen působících ve vědě a výzkumu v přírodních vědách v ČR

	Počet	Podíl (%)
Dostatečná	8	11,9
Nevím, nedovedu posoudit	23	34,3
Nedostatečná	36	53,8
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Více než polovina žen považuje medializaci za nedostatečnou. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že třetina respondentek uvádí, že nedovede míru medializace posoudit. Mezi ženami, které tuto medializaci považovaly za dostatečnou je významné zastoupení žen působících ve fyzice.

Zajímaly nás také názory žen na zlepšení mediální propagace žen působících ve vědě a výzkumu. Celkem odpovědělo 42 žen, tj. 62,7 % ze zkoumaného souboru.

Některé ženy se domnívají, že není důvod více mediálně propagovat ženy, které působí ve vědě a výzkumu. Medializace by měla souviset s dosaženými výsledky bez ohledu na pohlaví. Problém vidí v propagaci přírodních věd obecně.

Názory, které podporovaly větší medializaci žen, obsahovaly následující doporučení:

- důraz na image žen, které jsou prezentovány (chytré, atraktivní, sympatické);
- rozhovory, diskuse, dokumenty o úspěšných ženách a jejich výsledcích;

- seriál o přírodních vědách nebo o konkrétním vědním oboru, kterým by provázela žena – úspěšná vědkyně;
- prezentaci úspěšných vědkyň zařadit do rubrik společenských časopisů;
- využít úspěšných žen v zábavných a soutěžních pořadech;
- více využívat zpravodajské relace v médiích;
- využívat především televize, internetu, rozhlasu;
- pořádat semináře s úspěšnými ženami pro střední školy, veřejnost;
- zaměřit se na pedagogy základních a středních škol, aby propagovali vhodnou formou přírodní vědy mezi žáky.

Návrhy se tedy převážně zaměřují na následující okruhy:

- formy prezentace;
- média („nosiče“ propagace);
- „zviditelnění“ konkrétních úspěšných žen.

Když jsme se zajímali o medializaci, zeptali jsme se rovněž na zapojení oslovených žen do těchto aktivit. Pouze 13,4 % uvedlo, že se těchto aktivit někdy zúčastnilo, a 10,4 % nepovažuje za důležité účastnit se propagace žen ve vědě a výzkumu.

Tab. 14: Zapojení respondentek do medializačních aktivit

	Počet	Podíl (%)
Ano	9	13,4
Nevím, nepamatuji se	11	16,4
Ne, neměla jsem příležitost	40	59,8
Ne, nepovažuji to za důležité	7	10,4
Celkem	67	100,0

Pramen: sociologické šetření mezi zaměstnankyněmi PŘF UP; PŘF UP a GaREP, 2009

Pracovnice PŘF UP, které se účastní medializačních akcí, uvádějí, že se jedná převážně o akce pořádané zaměstnavatelem.

3. ZÁVĚR

Šetření bylo zaměřeno na ženy – zaměstnankyně PřF UP zapojené do přírodovědného výzkumu. Cílem šetření bylo zjistit:

- motivaci k vědeckovýzkumné činnosti;
- spokojenost se zaměstnáním a potencionální fluktuaci;
- názory respondentů na rovné podmínky mužů a žen v profesním uplatnění;
- názory na opatření ke zvýšení zájmu dívek o práci ve vědě a výzkumu v přírodních vědách;
- názory na propagaci přírodních věd a propagaci úspěšných vědeckých pracovníků.

Zjištěné poznatky by měly pomoci při vytváření optimálních podmínek pro práci žen na PřF UP a přispět k jejich většímu zapojení do rozvoje poznání v oblasti přírodních věd.

K práci ve vědě a výzkumu, která je součástí pracovní náplně dotázaných, se respondenty rozhodly převážně ze zájmu o vědu a daný vědní obor. Chtěly mj. zůstat a účastnit se dění v oboru, šířit vědecké poznatky. Dvě třetiny žen uvedlo, že práce ve vědě a výzkumu je nutnou podmínkou pro výkon jejich pedagogické činnosti na vysoké škole.

Více než polovina respondentek měla zájem o tuto činnost ještě před ukončením vysokoškolského studia. Na volbu mnohých z nich mělo značný vliv dění na PřF UP. Nabídku z fakulty dostaly téměř tři čtvrtiny respondentek. Téměř polovina z nich uvedla, že místo jim bylo nabídnuto vedoucím diplomové práce nebo školitelem.

Přibližně pro čtvrtinu žen je zaměstnání na PřF UP jejich prvním zaměstnáním. Ostatní ženy pracovaly předtím zejména ve výzkumné či obdobné instituci nebo na středních či vysokých školách.

Nespokojenost se stávajícím zaměstnáním vyjádřilo pouze 4,5 % respondentek, které uvažují, že změnu v nejbližší době zaměstnání. Jako důvod změny zaměstnání uváděly: finance, skončení časově omezené pracovní smlouvy a nejistota, zda bude vypsáno výběrové řízení, zájem o práci v zahraničí.

Pokud jde o pracovní podmínky, oceňují ženy především:

- flexibilitu pracovní doby,
- možnost seberealizace,
- vybavenost pracoviště, bezpečnost práce,
- celkové podmínky.

Jako nevyhovující častěji označují:

- administrativu spojenou s vědou a výzkumem,
- malou stabilitu a jistotu pracovního místa,
- velkou časovou vytíženost,
- problémy spojené se skloubením profesního a rodinného života.

Pokud jde o názory žen na rovné podmínky v uplatnění žen a mužů, existuje zde poměrně velká skupina žen, která uvádí, že neví a nedovede situaci posoudit. Důvodem této volby může být názor respondentek, že se nejedná o celospolečenský problém, ale o problém konkrétního jedince, že se jedná o problém, který se jich netýká.

Při posuzování aktuálnosti genderové problematiky v ČR mírně převažují ženy, které si myslí, že postavení žen v české společnosti je problémem, nad ženami, které mají opačný názor.

U hodnocení rovnosti podmínek v oblasti vědy a výzkumu v ČR skupina žen, která tvrdí, že ženy jsou znevýhodněny, je stejně velká jako skupina, která tvrdí, že podmínky pro muže a ženy jsou stejné. Optimističtější než v ČR hodnotí respondentky podmínky žen v oblasti vědy a výzkumu ve vyspělých zemích.

K tvrzení, že v české společnosti existují překážky pro uplatnění žen ve vědě a výzkumu, se přiklání ženy dvakrát častěji než k tvrzení, že tyto překážky neexistují. Mezi nejčastěji uváděné překážky v uplatnění žen ve vědě a výzkumu v ČR patřily:

- rodina, péče o ni, skloubení role matky s profesním životem;
- podceňování žen, preference mužských kandidátů;
- nastavení kariérního postupu, který nezohledňuje ztrátu profesního času v důsledku mateřské dovolené a nahrává kvantitě před kvalitou.

Pokud jde o projevy diskriminace na základě pohlaví na PřF UP, uvedly zhruba čtyři pětiny respondentek, že se ve svém zaměstnání s projevy diskriminace na základě rozdílnosti pohlaví nesetkávají. Projevy diskriminace ve svém zaměstnání spatřují nespokojené ženy (celkem se jednalo o 9 respondentek) v:

- aroganci, ignorování žen ze strany mužů, nedůvěry, neochoty spolupracovat, problémy se řeší mezi muži;
- finančním ohodnocení;
- fyzické kondici, časové vytíženosti;
- nastavení kariérního růstu a hodnocení vědecké práce (nahrává kvantitě před kvalitou);
- zastoupení žen ve vedení institucí, grantů a projektů a v systému

rozhodování.

Součástí šetření bylo zjišťování názorů respondentek na možnosti zvýšení zájmu dívek o vědeckovýzkumnou práci v přírodních vědách.

Podle obsahu získaných odpovědí je možné rozdělit ženy na dvě základní skupiny.

Téměř jedna pětina žen tvrdí, že je třeba obecně zvýšit zájem o vědu bez ohledu na pohlaví a zlepšit životní podmínky jak pro ženy, tak i pro muže, vč. finančního ohodnocení, atd. Přitom upozorňují na skutečnost, že u některých přírodovědných oborů (např. biologie) je zájem dívek vyšší než chlapců.

Více než dvě třetiny respondentek naopak uznává nutnost věnovat se zvýšení zájmu dívek o profesionální uplatnění v přírodovědném výzkumu. Cestu ke zvýšení zájmu dívek vidí v:

- seznámení s náplní vědeckovýzkumné práce a její prospěšností;
- vytvoření podmínek pro harmonizaci vědeckovýzkumné činnosti a rodinného života;
- zvýšení prestiže povolání.

Zájem dívek o studium přírodovědných oborů a následné profesní uplatnění v přírodovědném výzkumu lze podle respondentek zvýšit:

- zaměřením pozornosti na žáky základních a středních škol, na způsob výuky, zvýšení její kvality, na nové metody oslovení žáků a studentů, a to i mimo výuku, na soutěže, zájmové kroužky, zamezení apriorního podceňujícího přístupu pedagoga exaktních oborů ke studentkám;
- podporou talentů;
- zapojením studentek během vysokoškolského studia do vědeckovýzkumné činnosti a tuto činnost oceňovat;
- větší a účinnější propagací (prezentací přírodovědných oborů a úspěšných žen nejrozličnějšími formami vč. interaktivních, využitím adekvátních forem medializace, např. televize, internetu);
- nepodceněním osobního kontaktu s úspěšnými osobnostmi z oblasti vědy a výzkumu a jejich vlivu při utváření tzv. životních vzorů.

Vytvoření podmínek pro harmonizaci vědeckovýzkumné činnosti a rodinného života znamená podle respondentek:

- kompenzací péče o rodinu (tedy především finanční);
- dostatečnou a finančně dostupnou nabídku služeb pro rodiny s dětmi (předškolní zařízení, družiny apod.);
- možnost úpravy pracovního úvazku, vč. práce doma (remote work).

Tato opatření by se měla týkat zaměstnankyň i doktorandek.

Zvýšení zájmu dívek o přírodní vědy a jejich uplatnění ve vědě a výzkumu lze ovlivnit mediální propagací žen působících v této oblasti. Proto nás zajímalo hodnocení názorů respondentek na medializaci žen, které působí v přírodovědném výzkumu.

Více než polovina žen považuje stávající medializaci za nedostatečnou. Zajímavým zjištěním je skutečnost, že třetina respondentek uvádí, že nedovede míru medializace posoudit. Zhruba pětina žen se domnívá, že není důvod více mediálně propagovat ženy působící ve vědě a výzkumu. Medializace by měla podle jejich názoru souviset s dosaženými výsledky bez ohledu na pohlaví. Problém vidí v propagaci přírodních věd obecně.

Názory, které podporovaly větší medializaci žen, obsahovaly následující doporučení:

- klást důraz na image žen, které jsou prezentovány (chytré, atraktivní, sympatické);
- organizovat rozhovory, diskuse, dokumenty o úspěšných ženách a jejich výsledcích;
- usilovat o uvedení televizních seriálů o přírodních vědách nebo o konkrétním vědním oboru, kterým by provázela žena – úspěšná vědkyně;
- prezentaci úspěšných vědkyň zařadit do rubrik společenských časopisů;
- využít úspěšných žen v zábavných a soutěžních pořadech;
- více využívat zpravodajské relace v médiích;
- využívat především televize, internetu, rozhlasu;
- pořádat semináře s úspěšnými ženami pro střední školy, veřejnost;
- zaměřit se na pedagogy základních a středních škol, aby propagovali vhodnou formou přírodní vědy mezi žáky.

Návrhy se tedy převážně zaměřují na následující okruhy:

- formy prezentace;
- média („nosiče“ propagace);
- „zviditelnění“ konkrétních úspěšných žen.

Pouze 13,4 % žen uvedlo, že se podílelo na aktivitách zaměřených k propagaci přírodovědných oborů, směřujících ke zvýšení zájmu dívek o vědeckovýzkumnou činnost v těchto oborech. Jednalo se převážně o akce pořádané zaměstnavatelem.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1: SOUHRNNÉ TABULKY ZE SOCIOLOGICKÉHO ŠETŘENÍ

		Počet	Podíl (%)
1.1 Zájem o vědu	určitě ano	26	41,3
	spíše ano	33	52,4
	nevím, nejsem si jistá	3	4,8
	spíše ne	1	1,6
	určitě ne	0	0,0
1.2 Zájem o prohloubení svých znalostí	určitě ano	37	56,9
	spíše ano	26	40,0
	nevím, nejsem si jistá	2	3,1
	spíše ne	0	0,0
	určitě ne	0	0,0
1.3 Touha být „u zdroje“ aktuálního dění v oboru	určitě ano	17	27,0
	spíše ano	21	33,3
	nevím, nejsem si jistá	15	23,8
	spíše ne	9	14,3
	určitě ne	1	1,6
1.4 Zájem šířit vědecké poznatky	určitě ano	17	27,0
	spíše ano	26	41,3
	nevím, nejsem si jistá	13	20,6
	spíše ne	6	9,5
	určitě ne	1	1,6
1.5 Společenská prestiž této práce	určitě ano	2	3,2
	spíše ano	11	17,7
	nevím, nejsem si jistá	17	27,4
	spíše ne	22	35,5
	určitě ne	10	16,1
1.6 Atraktivní profesní kariéra (akademické hodnosti)	určitě ano	1	1,6
	spíše ano	9	14,1
	nevím, nejsem si jistá	12	18,8
	spíše ne	27	42,2
	určitě ne	15	23,4
1.7 Možnost získat dobré finanční ohodnocení	určitě ano	1	1,6
	spíše ano	9	14,5
	nevím, nejsem si jistá	11	17,7
	spíše ne	30	48,4
	určitě ne	11	17,7
1.8 Studovala jsem na PřF UP a v oboru jsem chtěla zůstat	určitě ano	28	44,4
	spíše ano	12	19,0

		Počet	Podíl (%)
	nevím, nejsem si jistá	2	3,2
	spíše ne	3	4,8
	určitě ne	18	28,6
1.9 Je to nutný předpoklad pro výkon pedagogické činnosti na VŠ	určitě ano	16	26,2
	spíše ano	20	32,8
	nevím, nejsem si jistá	11	18,0
	spíše ne	6	9,8
	určitě ne	8	13,1
1.10 Dostala jsem nabídku z fakulty	určitě ano	25	41,7
	spíše ano	18	30,0
	nevím, nejsem si jistá	0	0,0
	spíše ne	5	8,3
	určitě ne	12	20,0
1.11 Náhoda, bylo volné místo	určitě ano	9	15,0
	spíše ano	13	21,7
	nevím, nejsem si jistá	1	1,7
	spíše ne	10	16,7
	určitě ne	27	45,0
2. Působil (působí) někdo z Vaší rodiny, popř. blízkého okolí (rodinní přátelé, známí) v oblasti vědy a výzkumu?	ano	25	37,3
	nevím, nevzpomínám si	0	0,0
	ne	42	62,7
3. Pracovala jste i jinde než na PŘF UP?	ano, ve výzkumném ústavu či podobné instituci	13	19,4
	ano, na jiné vysoké škole	6	9,0
	ano, na střední škole	9	13,4
	ano, mimo pedagogickou či vědeckovýzkumnou sféru	9	13,4
	ne	19	28,4
	jiná odpověď	11	16,4
4. Kdy jste se rozhodla pro své současné povolání?	vždy jsem chtěla vykonávat toto povolání	8	11,9
	na střední škole	2	3,0
	v průběhu studia na vysoké škole	18	26,9
	až těsně před ukončením vysoké školy	10	14,9
	místo mi nabídl (doporučil) vedoucí diplomové práce či školitel disertační práce	23	34,3
	z momentálního popudu, byla to reakce na volné pracovní místo	4	6,0
	jiná odpověď	2	3,0

		Počet	Podíl (%)
5. Ve svém stávajícím zaměstnání jste:	velmi spokojena	20	29,9
	spíše spokojena	37	55,2
	ani spokojena, ani nespokojena	7	10,4
	spíše nespokojena	3	4,5
	velmi nespokojena	0	0,0
6. Uvažujete o tom, že v nejbližší době změníte zaměstnání?	ano	3	4,5
	ne	53	79,1
	jiná odpověď	11	16,4
7. Pokud hodláte změnit zaměstnání, chtěla byste i nadále pracovat v oblasti vědy a výzkumu?	určitě ano	1	16,7
	spíše ano	4	66,7
	nevím	0	0,0
	spíše ne	1	16,7
	určitě ne	0	0,0
8.1 Celkové podmínky	vyhovující	9	13,6
	spíše vyhovující	40	60,6
	nevím, nedovedu posoudit	9	13,6
	spíše nevyhovující	8	12,1
	nevyhovující	0	0,0
8.2 Finanční ohodnocení	vyhovující	8	12,1
	spíše vyhovující	23	34,8
	nevím, nedovedu posoudit	10	15,2
	spíše nevyhovující	24	36,4
	nevyhovující	1	1,5
8.3 Získávání financí na výzkum	vyhovující	5	7,6
	spíše vyhovující	25	37,9
	nevím, nedovedu posoudit	14	21,2
	spíše nevyhovující	21	31,8
	nevyhovující	1	1,5
8.4 Administrativa spojená s vědou a výzkumem	vyhovující	1	1,5
	spíše vyhovující	11	16,4
	nevím, nedovedu posoudit	16	23,9
	spíše nevyhovující	28	41,8
	nevyhovující	11	16,4
8.5 Možnost seberealizace	vyhovující	25	37,3
	spíše vyhovující	32	47,8
	nevím, nedovedu posoudit	7	10,4
	spíše nevyhovující	3	4,5
	nevyhovující	0	0,0
8.6 Stabilita a jistota pracovního	vyhovující	4	6,1

		Počet	Podíl (%)
místa	spíše vyhovující	18	27,3
	nevím, nedovedu posoudit	12	18,2
	spíše nevyhovující	19	28,8
	nevyhovující	13	19,7
8.7 Skloubení výzkumu a výuky	vyhovující	13	19,4
	spíše vyhovující	27	40,3
	nevím, nedovedu posoudit	8	11,9
	spíše nevyhovující	18	26,9
	nevyhovující	1	1,5
8.8 Vybavenost pracoviště	vyhovující	22	32,8
	spíše vyhovující	33	49,3
	nevím, nedovedu posoudit	6	9,0
	spíše nevyhovující	6	9,0
	nevyhovující	0	0,0
8.9 Bezpečnost práce	vyhovující	36	53,7
	spíše vyhovující	19	28,4
	nevím, nedovedu posoudit	9	13,4
	spíše nevyhovující	3	4,5
	nevyhovující	0	0,0
8.10 Časová vytíženost	vyhovující	10	15,4
	spíše vyhovující	23	35,4
	nevím, nedovedu posoudit	5	7,7
	spíše nevyhovující	20	30,8
	nevyhovující	7	10,8
8.11 Flexibilita pracovní doby	vyhovující	38	57,6
	spíše vyhovující	24	36,4
	nevím, nedovedu posoudit	4	6,1
	spíše nevyhovující	0	0,0
	nevyhovující	0	0,0
8.12 Skloubení profesního a rodinného života	vyhovující	15	22,7
	spíše vyhovující	13	19,7
	nevím, nedovedu posoudit	11	16,7
	spíše nevyhovující	20	30,3
	nevyhovující	7	10,6
9. Myslíte si, že ve vědě a výzkumu existují překážky pro uplatnění žen?	ano	29	43,3
	nevím, nedovedu posoudit	24	35,8
	ne	14	20,9
10. Mají podle Vašich zkušeností ve vyspělých zemích (EU, USA)	ano	16	23,9
	nevím, nedovedu posoudit	47	70,1

		Počet	Podíl (%)
ve vědě muži a ženy rovné podmínky?	ne, znevýhodněny jsou ženy	4	6,0
	ne, znevýhodněni jsou muži	0	0,0
11. Mají podle Vašeho názoru v ČR ve vědě muži a ženy rovné podmínky?	ano	20	29,9
	nevím, nedovedu posoudit	27	40,3
	ne, znevýhodněny jsou ženy	20	29,9
	ne, znevýhodněni jsou muži	0	0,0
12. Myslíte si, že je v české společnosti genderová problematika (postavení žen) problémem?	ano	26	38,8
	nevím, nedovedu posoudit	22	32,8
	ne	19	28,4
13. Setkáváte se ve svém zaměstnání s projevy diskriminace na základě pohlaví?	ano, znevýhodněny jsou ženy	9	13,8
	ano, znevýhodněni jsou muži	0	0,0
	nevím, nedovedu posoudit	3	4,6
	ne	53	81,5
15. Domníváte se, že jsou v ČR dostatečně medializovány ženy působící ve vědě a výzkumu v přírodních vědách?	ano	8	11,9
	nevím, nedovedu posoudit	23	34,3
	ne	36	53,8
16. Zapojila jste se někdy do aktivit či akcí, které medializovaly zapojení žen do vědy a výzkumu (na PřF či obecně)?	ano	9	13,4
	nevím, nepamatuji se	11	16,4
	ne, neměla jsem příležitost	40	59,8
	ne, nepovažuji to za důležité	7	10,4
18. Jste pracovník:	vědecko-pedagogický	51	77,3
	pouze vědecký	12	18,2
	jiná odpověď	3	4,5
19. Kdo s Vámi žije ve společné domácnosti:	nikdo	5	7,7
	partner	51	78,5
	děti	28	43,1
	rodiče	12	18,5
	jiná odpověď	4	6,2
20. Využívala jste nebo využíváte služby zaměřené na pomoc v domácnosti (úklid, péče o členy rodiny apod.)?	ano	3	4,5
	ne – ale hodlám využívat, až to bude relevantní	12	17,9
	ne – je to finančně náročné	17	25,3
	ne – chci se o domácnost a její členy postarat sama	16	23,9
	ne – mám možnost využít výpomoc v rámci své rodiny	14	20,9
	dosud ne	2	3,1
	jiná odpověď	3	4,5
21. Vaše funkční zařazení:	řadový pracovník	53	79,1

		Počet	Podíl (%)
	vedoucí katedry	0	0,0
	pracovník ve vedení fakulty	2	3,0
	vedoucí dílčí části grantu, příp. projektu	8	11,9
	hlavní koordinátor grantového / výzkumného projektu	9	13,4
	jiná odpověď	4	6,0
22. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání / akademická hodnost:	Bc.	0	0,0
	Mgr., Ing.	17	25,8
	RNDr.	7	10,6
	Ph.D.	24	36,4
	doc., prof.	12	18,2
	jiná odpověď	6	9,1
23. Obor Vaší profesní specializace:	matematika	11	17,2
	biologie	19	29,7
	chemie	19	29,7
	fyzika	7	10,9
	vědy o Zemi	3	4,7
	jiná odpověď	5	7,8

PŘÍLOHA 2: VZOR POUŽITÉHO DOTAZNÍKU

Vážená kolegyně,

prosíme Vás o zodpovězení následujících otázek. Vaše odpovědi nám pomohou při řešení výzkumného projektu, který je zaměřen na zvýšení zapojení žen do vědy a výzkumu v oblasti přírodních věd a na zvýšení mediální prezentace žen ve vědě.

Dotazník je anonymní. Šetření není součástí činnosti personálního oddělení. Oddělení dostane k dispozici pouze souhrnné výsledky, nikoliv jednotlivé dotazníky.

Pokud není uvedeno jinak, **výrazně označte jen jednu odpověď**, popř. napište Vaše vyjádření do vymezeného prostoru. **Pokud budete některé otázky považovat za příliš soukromé povahy, nemusíte na ně odpovídat.**

Dotazník **není určen pro interní doktorandky**; pokud jste se účastnila šetření mezi interními doktorandky v loňském roce, tento dotazník již prosím nevyplňujte!

Vytištěný vyplněný dotazník prosím zašlete nebo předejte doc. RNDr. Ireně Smolové, Ph.D., katedra geografie PřF UP (irena.smolova@upol.cz). **Vyplněný dotazník odešlete prosím co nejdříve, ideálně do 10. října 2009.**

1. Které z následujících aspektů Vás přivedly k práci ve vědě a výzkumu?

	<i>Určitě ano</i>	<i>Spíše ano</i>	<i>Nevím, nejsem si jistá.</i>	<i>Spíše ne</i>	<i>Určitě ne</i>
1.1 Zájem o vědu	1	2	3	4	5
1.2 Zájem o prohloubení svých znalostí	1	2	3	4	5
1.3 Touha být „u zdroje“ aktuálního dění v oboru	1	2	3	4	5
1.4 Zájem šířit vědecké poznatky	1	2	3	4	5
1.5 Společenská prestiž této práce	1	2	3	4	5
1.6 Atraktivní profesní kariéra (akademické hodnosti)	1	2	3	4	5
1.7 Možnost získat dobré finanční ohodnocení	1	2	3	4	5
1.8 Studovala jsem na PřF UP a v oboru jsem chtěla zůstat	1	2	3	4	5
1.9 Je to nutný předpoklad pro výkon pedagogické činnosti na VŠ	1	2	3	4	5
1.10 Dostala jsem nabídku z fakulty	1	2	3	4	5
1.11 Náhoda, bylo volné místo	1	2	3	4	5
1.12 Jiná odpověď:					

2. Působil (působí) někdo z Vaší rodiny, popř. blízkého okolí (rodinní přátelé, známí) v oblasti vědy a výzkumu?

1. ano
2. nevím, nevzpomínám si
3. ne

3. Pracovala jste i jinde než na PřF UP?

1. ano, ve výzkumném ústavu či podobné instituci
2. ano, na jiné vysoké škole
3. ano, na střední škole
4. ano, mimo pedagogickou či vědeckovýzkumnou sféru
5. ne
6. jiná odpověď - *napište prosím, jaká:*

4. Kdy jste se rozhodla pro své současné povolání?

1. vždy jsem chtěla vykonávat toto povolání
2. na střední škole
3. v průběhu studia na vysoké škole
4. až těsně před ukončením vysoké školy
5. z momentálního popudu, byla to reakce na volné pracovní místo
6. jiná odpověď - *napište prosím, jaká:*

5. Ve svém stávajícím zaměstnání jste:

1. velmi spokojena
2. spíše spokojena
3. ani spokojena, ani nespokojena
4. spíše nespokojena
5. velmi nespokojena

6. Uvažujete o tom, že v nejbližší době změníte zaměstnání?

1. ano (z *jakého důvodu*):
2. ne
3. jiná odpověď - *napište prosím, jaká:*

7. Pokud hodláte změnit zaměstnání, chtěla byste i nadále pracovat v oblasti vědy a výzkumu? (vyplňujte pouze v případě, že jste na předchozí otázku odpověděla „ano“)

1. rozhodně ano
2. spíše ano
3. nevím
4. spíše ne
5. rozhodně ne

8. Jak hodnotíte podmínky pro práci v oblasti vědy a výzkumu na PřF UP dle následujících aspektů?

	<i>Vyhovující</i>	<i>Spíše vyhovující</i>	<i>Nevím, nedovedu posoudit</i>	<i>Spíše nevyhovující</i>	<i>Nevyhovující</i>
8.1 Celkové podmínky	1	2	3	4	5
8.2 Finanční ohodnocení	1	2	3	4	5
8.3 Získávání financí na výzkum	1	2	3	4	5
8.4 Administrativa spojená s vědou a výzkumem	1	2	3	4	5
8.5 Možnost seberealizace	1	2	3	4	5
8.6 Stabilita a jistota pracovního místa	1	2	3	4	5
8.7 Skloubení výzkumu a výuky	1	2	3	4	5
8.8 Vybavenost pracoviště	1	2	3	4	5
8.9 Bezpečnost práce	1	2	3	4	5
8.10 Časová vytíženost	1	2	3	4	5
8.11 Flexibilita pracovní doby	1	2	3	4	5
8.12 Skloubení profesního a rodinného života	1	2	3	4	5
8.13 Další pozitiva či problémy:					

9. Myslíte si, že ve vědě a výzkumu existují překážky pro uplatnění žen?

1. ano (*napište prosím, v čem*):.....
2. nevím, nedovedu posoudit
3. ne

10. Mají podle Vašich zkušeností ve vyspělých zemích (EU, USA) ve vědě muži a ženy rovné podmínky?

1. ano
2. nevím, nedovedu posoudit
3. ne, znevýhodněny jsou ženy (*napište prosím, v čem*):
4. ne, znevýhodněni jsou muži (*napište prosím, v čem*):

11. Mají podle Vašeho názoru v ČR ve vědě muži a ženy rovné podmínky?

1. ano
2. nevím, nedovedu posoudit
3. ne, znevýhodněny jsou ženy (*napište prosím, v čem*):
4. ne, znevýhodněni jsou muži (*napište prosím, v čem*):

12. Myslíte si, že je v české společnosti genderová problematika (postavení žen) problémem?

1. ano (*v jakém směru*):
2. nevím, nedovedu posoudit
3. ne

13. Setkáváte se ve svém zaměstnání s projevy diskriminace na základě pohlaví?

1. ano, znevýhodněny jsou ženy (*napište prosím, v čem*):
2. ano, znevýhodněni jsou muži (*napište prosím, v čem*):
3. nevím, nedovedu posoudit
4. ne

14. Jak by se podle Vašeho názoru dal zvýšit zájem dívek o práci ve vědě a výzkumu v přírodních vědách?

.....

15. Domníváte se, že jsou v ČR dostatečně medializovány ženy působící ve vědě a výzkumu v přírodních vědách?

1. ano
2. nevím, nedovedu posoudit
3. ne

16. Zapojila jste se někdy do aktivit či akcí, které medializovaly zapojení žen do vědy a výzkumu (na PřF či obecně)?

1. ano (*do jaké*):
2. nevím, nepamatuji se
3. ne, neměla jsem příležitost
4. ne, nepovažuji to za důležité

17. Jak by podle Vašeho názoru bylo možné více mediálně propagovat ženy působící ve vědě a výzkumu?

.....

18. Jste pracovník:

1. vědecko-pedagogický
2. pouze vědecký
3. jiná odpověď – *napište prosím, jaká*:

19. Kdo s Vámi v současnosti žije ve společné domácnosti? (můžete uvést i více možností)

1. nikdo
2. partner
3. děti
4. rodiče
5. jiná odpověď – napište prosím, jaká:

20. Využívala jste nebo využíváte služby zaměřené na pomoc v domácnosti (úklid, péče o členy rodiny apod.)?

1. ano
2. ne – ale hodlám využívat, až to bude relevantní
3. ne – je to finančně náročné
4. ne – chci se o domácnost a její členy postarat sama
5. ne – mám možnost využít výpomoc v rámci své rodiny
6. jiná odpověď – napište prosím, jaká:

21. Jaké je Vaše aktuální funkční zařazení: (můžete uvést i více možností)

1. řadový pracovník
2. vedoucí katedry
3. pracovník ve vedení fakulty
4. vedoucí dílčí části grantu, příp. projektu
5. hlavní koordinátor grantového / výzkumného projektu
6. jiná odpověď – napište prosím, jaká:

22. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání / akademická hodnost:

1. Bc.
2. Mgr., Ing.
3. RNDr.
4. Ph.D.
5. doc., prof.
6. jiná odpověď – napište prosím, jaká:

23. Obor Vaší profesní specializace:

1. Matematika (aplikovaná matematika, informatika)
2. Biologie (vč. ekologie a ochrana životního prostředí, biochemie)
3. Chemie
4. Fyzika
5. Vědy o Zemi (geologie, geografie, geoinformatika)
6. jiná odpověď – napište prosím, jaká:

Děkujeme za odpovědi.

PŘÍLOHA 3: VZOR DOTAZNÍKU PRO ŠETŘENÍ NÁZORŮ ŽEN NA PŘÍRODOVĚDNÝCH FAKULTÁCH V ZAHRANIČÍ

Dear Ms,

our company, GaREP, Ltd., is solving research project for The Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic. This project is focused on increasing interest of women in research work, especially in the area of science. It is solved in co-operation with Faculty of Science of the Palacký University in Olomouc.

We have already realized some questionnaire surveys among students, Ph.D. students and graduates at Faculty of Science in Palacký University in years 2008 and 2009. Now we would like to compare the situation at Faculty of Science with a situation abroad (let us say we would like to learn something about foreign approaches and opinions). So that, we would like to ask you kindly for filling in this short questionnaire.

Thank you for your willingness.

Yours faithfully

doc. dr. Irena Smolová, Ph.D. and co-workers

1. According to your opinion, are young people in your country interested in studying natural sciences? (mark only one answer in every row, please).

	1. Yes, more than in other branches	2. Yes, but just like other branches	3. Yes, but science is not the most often chosen branch	4. No, they aren't interested too much	5. No, their interest in natural science is very low.	6. I don't know.
a) In natural sciences generally						
b) In your field of study						
Other answer (specify please):						

2. Can you see therein any difference between boys and girls? (mark only one answer in every row, please).

	1. Yes, boys are more interested	2. Yes, girls are more interested	3. No, there isn't a difference	4. I don't know
a) In natural sciences generally				
b) In your field of study				
Other answer (specify please):				

3. How difficult is admitting to a faculty of science by comparing with other branches at universities (technical, humanities) in your country? (mark only one answer in every row, please).

	1. It is very difficult	2. It is quite difficult	3. It is difficult only for some branches (specify, please)	4. It is as difficult as for other branches	5. I don't know
a) In natural sciences generally					
b) In your field of study					
Other answer (specify please):					

4. If it is difficult to admit to a faculty of science, what is the reason?

	1. Too many applicants in comparison with a capacity of universities	2. Lack of universities offering natural science branches	3. Too hard application procedure	4. I don't know
a) In natural sciences generally				
b) In your field of study				
Other answer (specify please):				

5. Does your university influence future students (i.e. students from high schools) to study natural science or to study at your university?

1. Yes
2. I don't know
3. No

6. If your university influences future students, could you describe how? (Specify, please).

.....

7. Do you think that these activities are successful?

1. Yes
2. I don't know
3. No
4. There are no activities

8. Are there any promotional activities of your University especially addressed to girls?

1. Yes (specify please).....
2. I don't know
3. No

9. What is the proportion of men and women studying at your department of the faculty?

1. Equal proportion
2. More men
3. More women
4. I don't know

10. What is the proportion of men and women in Ph.D. programme at your department of the faculty?

1. Equal proportion
2. More men
3. More women
4. I don't know

11. Are there any arrangements at your university for increasing share of women-students and women-Ph.D. students?

1. Yes, for both of these group
2. Yes, only for students
3. Yes, only for Ph.D. students
4. No
5. No, these arrangements are needless (specify why, please)
6. Other answer (specify, please).....

12. If there are any arrangements, do you think they are sufficient?

1. Yes
2. No
3. Other answer (specify, please).....

13. Are there any arrangements for increasing share of women in research and pedagogic work at your faculty?

1. Yes (specify, please).....
2. No
3. No, these arrangements are needless (specify why, please)
4. Other answer (specify, please).....

14. If there are any arrangements, do you think they are sufficient?

1. Yes
2. No
3. Other answer (specify, please).....

15. Are young people interested enough in research work, especially in the field of science at your department?

1. Yes, they are; we have more applicants than we could employ.
2. Yes, they are; but we always have (can create) a free position for a skilful applicant.
3. No, they are not very interested.
4. No, they are not interested at all, we have problems with looking for new research workers.
5. Other answer (specify, please).....

16. Who is more interested in research work at your department – girls or boys?

1. Equal proportion
2. More boys
3. More girls
4. I don't know

17. Does your university or government of your country provide any benefits for employees and students to help them by coordinating their work (or study) with family-child welfare? (specify, please)
.....

18. What improvement would you suggest in this field? (specify, please)
.....

19. Do you think, is there applied the positive gender discrimination at your department or faculty?

1. Yes
2. I don't know
3. No

20. If there is a positive discrimination, how does it show itself? (specify, please)
.....

21. Do you think that the positive discrimination is efficient?

2. Yes
3. I don't know
4. No
5. Other answer (specify, please).....

22. Who currently lives with you in the common household? (you can mark more answers)

6. Nobody
7. My partner (husband)
8. My children
9. My/partner's parents
10. Other answer (specify, please).....

23. Have you ever used paid housework services (cleaning, babysitting, etc.)?

7. Yes, I have.
8. No, but I'm going to use when I will need it.
9. No, it is too expensive.
10. No, I'd like to care for household and family myself.
11. No, I my family members help me.
12. Other answer (specify, please).....

24. What is your professional specialization (branch of natural sciences)? (specify, please)
.....

PŘÍLOHA 4: POZNATKY Z ŠETŘENÍ NA PŘÍRODOVĚDNÝCH FAKULTÁCH V ZAHRANIČÍ

Pro doplnění názorů a zkušeností vědeckovýzkumných a pedagogických pracovníků na Přírodovědecké fakultě UP o názory žen v zahraničí, byla realizována názorová sonda mezi vědeckovýzkumnými a pedagogickými pracovníci na zahraničních univerzitách podobného zaměření. Cílem toho zkoumání bylo poznání jejich zkušeností a názorů související s podmínkami uplatnění žen ve vědě a výzkumu na zahraničních univerzitách.

Metody a techniky šetření

Prostřednictvím studentů Přírodovědecké fakulty UP a Přírodovědecké fakulty MU, kteří vyjžděli v roce 2009 do zahraničí v rámci programu ERASMUS, byl distribuován dotazník s mixem formalizovaných, polootevřených i otevřených otázek vědecko-pedagogickým pracovníkům na tamních univerzitách. Vzor použitého dotazníku je součástí přílohy. Otázky byly formulovány takovým způsobem, aby bylo možné srovnání názorů žen v zahraničí s názory žen na Přírodovědecké fakultě UP v Olomouci.

Při zjišťování názorů byly odpovězeny otázky týkající se následujících okruhů:

- zájem mladých lidí o vysokoškolské studium přírodních věd,
- vědeckovýzkumná činnost v oblasti přírodních věd, se zvláštním zaměřením na ženy
- ovlivňování profesní orientace mladých lidí na přírodní vědy.

O spolupráci při distribuci dotazníků bylo požádáno celkem 22 studentů, kteří se zúčastnili zahraničního studijního pobytu na univerzitách v Rakousku, Německu, Slovensku, Polsku, Slovinsku, Španělsku, Francii, Řecku a Rumunsku.

Zkoumaný soubor

Dotazník vyplnilo a odevzdalo celkem sedm žen, které se v různé míře podílí na vědeckovýzkumné činnosti v oblasti přírodních věd na následujících univerzitách:

- Univerzita Maribor (Slovinsko)
- Univerzita Ljubljana (Slovinsko)
- Univerzita Aegean (Řecko)

Ze zjištěných názorů vyplynulo následující:

Oslovené pracovnice uvedly, že zastoupení žen mezi studenty daného přírodovědného oboru je většinové nebo rovnoměrné. Co se týče zastoupení mužů a žen v doktorských studijních programech, tak zde je také rovnoměrné.

Na otázku, zda je dostatečný zájem mladých lidí o práci v přírodně orientované vědeckovýzkumné činnosti, odpověděly, že ve většině případů je zájem větší, než finanční či kapacitní možnosti daného pracoviště.

Vzhledem k zaměření jednoho z dílčích cílů výzkumného projektu na medializační a propagační aktivity, byla zjišťována také tato problematika. Na sledovaných zahraničních univerzitách, jsou realizovány podobné propagační aktivity pro získání studentů, se kterými se setkáváme na tuzemských vysokých školách, tzn. dny otevřených dveří, veletrhy, na kterých se prezentují jednotlivé studijní obory a profily absolventů, propagační materiály a návštěvy studentů na středních školách. Na žádné ze zkoumaných zahraničních univerzit nejsou propagační aktivity zaměřené primárně na ženy (dívky).

Na žádné z univerzit, jejichž pracovnice poskytly informace, nejsou speciální opatření, která by vedla ke zvýšení podílu žen u studentů nebo doktorandů.

Záporné odpovědi, až na jednu výjimku, se objevují rovněž u otázky, zda existují opatření ke zvýšení podílu žen ve vědeckých či vědecko-pedagogických pozicích na dané fakultě. Univerzitou, kde se realizují opatření ke zvýšení podílu žen na vědeckých či vědecko-pedagogických pozicích je Univerzita Aegean v Řeckou. Zde se v poslední době při přidělování grantových programů (především evropských) a finanční podpory upřednostňují ženy – vědeckovýzkumné a pedagogické pracovnice a studentky doktorského studia.